[3] Driscoll, J. C., Kraay, A. C. Consistent Covariance Matrix Estimation with Spatially Dependent Panel Data. The Review of Economics and Statistics. 1998. Vol. 80, No. 4. P. 549–560. https://doi.org/10.1162/003465398557825

O‘ZBEKISTONNING TA’LIM TURIZMI SALOHIYATI: IMKONIYATLAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Jahongirov Kamoliddin Asomiddin o‘g‘li
O‘zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi, katta o‘qituvchi
E-mail: kamoliddin6564@gmail.com

Annotatsiya. *Mazkur maqolada O‘zbekistonda ta’lim turizmini rivojlantirishning hozirgi holati, xalqaro ta’lim bozoridagi tendensiyalar va mamlakatning mavjud salohiyati tahlil qilingan. Xususan, xorijiy talabalar sonining o‘sish dinamikasi, oliy ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlarning ta’lim turizmini rivojlantirishdagi ahamiyati hamda ushbu yo‘nalishni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan davlat siyosatining ustuvor jihatlari yoritilgan. Shuningdek, sohadagi mavjud muammolar aniqlanib, xalqaro talabalarni jalb qilish, ta’lim xizmatlari eksportini kengaytirish va ta’lim hamda turizm xizmatlari integratsiyasini kuchaytirishga qaratilgan ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *ta’lim turizmi, xalqaro turizm, xalqaro akademik mobillik, ta’lim xizmatlari eksporti, xalqaro ta’lim bozori, globallashuv, ta’lim integratsiyasi, ta’lim infratuzilmasi, xalqaro akkreditatsiya, ta’lim marketingi, ta’lim klasterlari.*

Jahon iqtisodiyotida globallashuv jarayonlarining jadallashuvi, xalqaro mehnat bozorida malakali kadrlarga bo‘lgan talabning ortishi hamda bilim va tajriba almashinuvining kengayishi ta’lim xizmatlari sohasining strategik ahamiyatini oshirmoqda. Bugungi kunda ta’lim olish nafaqat shaxsning kasbiy va intellektual rivojlanish vositasi, balki xalqaro sayohatlarni rag‘batlantiruvchi, davlatlar o‘rtasidagi iqtisodiy va madaniy aloqalarni mustahkamlovchi muhim omil sifatida ham namoyon bo‘lmoqda. Shu nuqtayi nazardan, ta’lim turizmi xalqaro turizmning istiqbolli yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

UNESCOning 2026-yilda e’lon qilingan ma’lumotlariga ko‘ra, jahon oliy ta’lim tizimida tahsil olayotgan talabalar soni 2024-yilda 269 million nafarga yetgan, xorijda ta’lim olayotgan xalqaro mobil talabalar soni esa 2000-yildagi 2,1 million nafardan 2023-yilda qariyb 7,3 million nafargacha ko‘paygan. Shunga qaramay, xalqaro akademik mobillik jahon talabalar kontingentining atigi 3 foizini qamrab olmoqda va xalqaro talabalar oqimining yarmi yettita yetakchi qabul qiluvchi davlat hissasiga to‘g‘ri kelmoqda[117]

[117] UNESCO. Number of students in higher education more than doubled in 20 years, but inequalities remain. 12 May 2026. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. URL: https://www.unesco.org/en/articles/number-students-higher-education-more-doubled-20-years-inequalities-remain;

Ta’lim turizmi shaxslarning bilim olish, malaka oshirish, yangi kasbiy ko‘nikmalarni egallash, ilmiy tadqiqotlar olib borish yoki akademik tajriba almashish maqsadida doimiy yashash joyidan boshqa hudud yoki mamlakatga vaqtincha safar qilish faoliyatidir. I.V.Zorin va V.A.Kvartalnov ta’lim turizmini ta’lim, ekskursiya, qiziqishlarni qondirish hamda boshqa bilim olishga yo‘naltirilgan maqsadlarda boshqa davlatga tashrif buyurish sifatida izohlaydi[118]. I.S.Tuxliyev va X.M.Mamatqulov esa uni o‘qish va malaka oshirish maqsadidagi sayohat turi sifatida ta’riflaydi[119].

Mazkur ta’riflardan kelib chiqib, ta’lim turizmini ta’lim xizmatlari va turistik xizmatlar uyg‘unligiga asoslangan faoliyat turi sifatida baholash mumkin. Uning o‘ziga xos jihati shundaki, sayohatning asosiy maqsadi bilim va tajriba orttirish bo‘lsa-da, turistlar tashrif buyurgan hududda boshqa turistik xizmatlardan ham foydalanadilar. Natijada ta’lim muassasalari bilan bir qatorda mehmonxonalar, umumiy ovqatlanish korxonalari, transport tashkilotlari, ekskursiya xizmatlari va mahalliy tadbirkorlik subyektlari ham iqtisodiy manfaat ko‘radi.

O‘zbekistonda so‘nggi yillarda oliy ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar, xalqaro hamkorlikning kengayishi, qo‘shma ta’lim dasturlari va xorijiy tillarda ta’lim olish imkoniyatlarining ortishi ta’lim turizmini rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Xususan, xorijiy talabalar sonining 2019/2020 o‘quv yilidagi 3,6 ming nafardan 2024/2025 o‘quv yilida 12,5 ming nafarga yetgani mamlakatning xalqaro ta’lim bozoridagi jozibadorligi ortib borayotganini ko‘rsatadi. O‘zbekistonning boy tarixiy-madaniy merosi, ilmiy-ma’rifiy markazlari va rivojlanayotgan ta’lim infratuzilmasi ushbu yo‘nalishning muhim ustunliklari hisoblanadi. Mavjud salohiyatdan samarali foydalanish esa ta’lim xizmatlari eksportini kengaytirish, xalqaro talabalarni jalb qilish va ta’lim turizmining barqaror rivojlanishini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

1-jadval

O‘zbekistonda xalqaro talabalar soni, nafar (2019-2025-yillar)[120]

T/r	O‘quv yili	Talabalar soni
1.	2019-2020-o‘quv yili	3600
2.	2020-2021-o‘quv yili	4200
3.	2021-2022-o‘quv yili	5100
4.	2022-2023-o‘quv yili	10800
5.	2023-2024-o‘quv yili	12500
6.	2024-2025-o‘quv yili	14216

2019/2020-o‘quv yilida O‘zbekistonda tahsil olayotgan xorijiy talabalar soni 3,6 ming nafarni tashkil etgan bo‘lsa, 2024/2025-o‘quv yilida ushbu ko‘rsatkich 12,5

UNESCO. Higher Education Global Trends Report. Paris: UNESCO, 2026. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000398121

[118] Соколова Марина Валентиновна. Туризм как культурно-исторический феномен, Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора культурологии, Москва, 2007 г, https://www.dissercat.com

[119] Mamatqulov X.M., Tuxliyev I.S., Bektemirov A.B. “Xalqaro turizm”. Toshkent, 2008. 15 b.

[120] O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasining rasmiy ma’lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirildi. www.stat.uz (murojaat sanasi: 14.11.2026)

ming nafarga yetgan. Shuningdek, 2025-yil yanvar–avgust oylarida xorijiy talabalar soni 14 216 nafarni tashkil etgan. Mazkur ko‘rsatkichlar tahlili so‘nggi yillarda mamlakat oliy ta’lim muassasalarining xalqaro ta’lim bozoridagi jozibadorligi va xorijiy talabalarni jalb qilish salohiyati ortib borayotganini ko‘rsatadi. Xususan, 2019/2020-o‘quv yiliga nisbatan 2024/2025-o‘quv yilida xorijiy talabalar soni qariyb 3,5 barobarga ko‘paygan.

Ayniqsa, 2022/2023-o‘quv yilidan boshlab xorijiy talabalar sonida sezilarli o‘sish kuzatilgan. Jumladan, mazkur davrda talabalar soni 5,1 ming nafardan 10,8 ming nafarga yetgan. Ushbu ijobiy dinamikani oliy ta’lim tizimida xalqaro hamkorlik aloqalarining kengayishi, xorijiy tillarda ta’lim berish imkoniyatlarining ortishi, ta’lim dasturlarining xalqaro talablar asosida takomillashtirilishi hamda xorijiy fuqarolar uchun ta’lim olish imkoniyatlarining kengayishi kabi omillar bilan izohlash mumkin.

Shu bilan birga, 2025-yil uchun keltirilgan 14 216 nafar ko‘rsatkichi yanvar–avgust oylarini qamrab olishini alohida ta’kidlash lozim. Shu sababli uni 2025-yilning yakuniy yillik ko‘rsatkichi sifatida talqin qilish metodologik jihatdan to‘g‘ri emas. Mazkur ma’lumotni tegishli vaqt oralig‘iga oid oraliq statistik ko‘rsatkich sifatida keltirish va boshqa yillarning to‘liq o‘quv yili ma’lumotlari bilan taqqoslashda davriy farqlarni hisobga olish zarur.

Xorijiy talabalar sonining o‘sib borishi O‘zbekistonda ta’lim turizmini rivojlantirish, mamlakatning xalqaro ta’lim makonidagi mavqeini mustahkamlash hamda oliy ta’lim xizmatlari eksporti salohiyatini kengaytirish uchun muhim imkoniyatlar yaratmoqda. Biroq ushbu jarayonning barqarorligini ta’minlash nafaqat xorijiy talabalarni jalb qilish ko‘rsatkichlarini oshirish, balki ta’lim xizmatlari sifatini yaxshilash, xalqaro akkreditatsiyadan o‘tgan ta’lim dasturlarini kengaytirish, xorijiy tillarda o‘qitish amaliyotini rivojlantirish, talabalar uchun qulay yashash va ijtimoiy muhitni shakllantirish hamda ta’lim bilan bog‘liq turistik xizmatlar infratuzilmasini takomillashtirishni ham talab etadi.

O‘zbekistonda ta’lim turizmini rivojlantirishga qaratilgan islohotlar izchil davom ettirilmoqda. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi PF-21-son Farmoni bilan 2026–2030-yillarga mo‘ljallangan yangi tahrirdagi “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi tasdiqlangan. Strategiyada turizm sohasining mamlakat yalpi ichki mahsulotidagi ulushini 7 foizga, turizm xizmatlari eksportini 6 milliard AQSH dollariga yetkazish, xorijiy turistlar sonini 20 million nafarga oshirish hamda turizm klasterlarini rivojlantirish kabi maqsadlar belgilangan[121]. Mazkur vazifalar turistik infratuzilmani takomillashtirish va mamlakatning xalqaro jozibadorligini oshirish orqali ta’lim turizmi rivoji uchun ham qulay sharoit yaratadi.

Shuningdek, Prezidentning 2026-yil 10-apreldagi PF-58-son Farmoni O‘zbekistonni mintaqaviy ta’lim xabiga aylantirish nuqtayi nazaridan alohida ahamiyatga ega. Farmonda har yili 500 nafargacha iqtidorli xorijiy fuqaroga grant

[121] O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi PF-21-son “Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo‘ljallangan ustuvor yo‘nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni. – URL: https://www.lex.uz/uz/acts/-8050769 (murojaat sanasi: 14.11.2026)

va maxsus stipendiyalar ajratishni nazarda tutuvchi “Yangi O‘zbekiston stipendiyasi” dasturini amalga oshirish hamda 2026/2027-o‘quv yilidan boshlab xorijiy talabalarni “Study in Uzbekistan” platformasi orqali qabul qilishni yo‘lga qo‘yish belgilangan. Ushbu chora-tadbirlar xorijiy talabalar oqimini ko‘paytirish, ta’lim xizmatlari eksportini kengaytirish va O‘zbekistonning xalqaro ta’lim turizmi bozoridagi mavqeini mustahkamlashga xizmat qiladi[122].

O‘zbekistonda ta’lim turizmini rivojlantirish uchun katta salohiyat mavjud bo‘lishiga qaramay, ushbu yo‘nalishda bir qator muammolar saqlanib qolmoqda. Jumladan, oliy ta’lim muassasalarining xalqaro raqobatbardoshligini yanada oshirish zarurati, xorijiy tillarda ta’lim dasturlarining yetarli darajada kengaymaganligi, xalqaro marketing va targ‘ibot ishlarining sustligi, xorijiy talabalar uchun yashash hamda xizmat ko‘rsatish infratuzilmasidagi ayrim kamchiliklar shular jumlasidandir. Shuningdek, ta’lim xizmatlari bilan tarixiy-madaniy va ziyorat turizmi imkoniyatlari o‘rtasidagi integratsiyadan to‘liq foydalanilmayotgani ham muhim muammolardan biri hisoblanadi.

Yuqorida qayd etilgan muammolarni bartaraf etish va mamlakatning xalqaro ta’lim turizmi bozoridagi salohiyatidan samarali foydalanish maqsadida quyidagi takliflar ilgari suriladi:

– oliy ta’lim muassasalarida xorijiy tillarda o‘qitiladigan ta’lim dasturlari va xalqaro qo‘shma diplom loyihalarini kengaytirish;

– xorijiy talabalar uchun davlat stipendiyalari va grantlar sonini oshirish;

– xorijiy talabalarni qabul qilish, viza rasmiylashtirish va ro‘yxatdan o‘tkazish jarayonlarini soddalashtirish hamda raqamlashtirish;

– “Study in Uzbekistan” milliy ta’lim brendini xalqaro miqyosda keng targ‘ib qilish;

– xorijiy talabalar uchun zamonaviy turar joylar va sifatli xizmat ko‘rsatish infratuzilmasini rivojlantirish;

– Samarqand, Buxoro va Xiva shaharlarining ilmiy-ma’rifiy va tarixiy salohiyatidan foydalanib, ta’lim hamda turizm xizmatlarini birlashtiruvchi maxsus dasturlarni ishlab chiqish.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda ta’lim turizmini rivojlantirish nafaqat oliy ta’lim xizmatlari eksportini kengaytirish, balki mamlakatning xalqaro nufuzini oshirish, turizm sohasiga qo‘shimcha investitsiyalar va daromadlarni jalb etish uchun ham muhim imkoniyat hisoblanadi. Yuqoridagi takliflarni izchil amalga oshirish orqali O‘zbekistonni Markaziy Osiyodagi jozibador ta’lim turizmi markazlaridan biriga aylantirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. UNESCO. Number of students in higher education more than doubled in 20 years, but inequalities remain. 12 May 2026. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. URL:

[122] O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 10-apreldagi PF-58-son “Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar tizimini takomillashtirishning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni. – URL: https://lex.uz/acts/-8129755 (murojaat sanasi: 14.11.2026)

https://www.unesco.org/en/articles/number-students-higher-education-more-doubled-20-years-inequalities-remain; UNESCO. Higher Education Global Trends Report. Paris: UNESCO, 2026. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000398121

2. Соколова Марина Валентиновна. Туризм как культурно-исторический феномен, Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора культурологии, Москва, 2007 г, https://www.dissercat.com

3. Mamatqulov X.M., Tuxliyev I.S., Bektemirov A.B. “Xalqaro turizm”. Toshkent, 2008. 15 b.

4. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasining rasmiy ma’lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirildi. www.stat.uz

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi PF-21-son “Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo‘ljallangan ustuvor yo‘nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni. – URL: https://www.lex.uz/uz/acts/-8050769

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 10-apreldagi PF-58-son “Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar tizimini takomillashtirishning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni. – URL: https://lex.uz/acts/-8129755

THE ROLE OF TOURISM VILLAGES IN PRESERVING LOCAL CULTURE AND CREATING ECONOMIC OPPORTUNITIES FOR RURAL COMMUNITIES IN UZBEKISTAN

Hilol Yorbekova Odilovna
Student of Tourism and hospitality, Silk Road International University of Tourism and Cultural Heritage
E-mail: hilolyorbekova640@gmail.com

Abstract. This paper examines the potential for preserving local culture and increasing household incomes in rural Uzbekistan through the development of "tourism villages." It proposes an approach to evaluate the relationship between the income of rural residents and factors such as infrastructure quality, service-related skills, family-run guesthouses, and digital marketing. Indicators and sampling principles are defined for potential observational studies in the rural areas of the Samarkand and Bukhara regions. The work is theoretical and methodological in nature; it does not present empirical regression results.

Keywords: rural tourism, tourism villages, cultural heritage, family-run guesthouses, regional income, econometric assessment, sustainable development.

The economic development and diversification of rural areas are linked to the engagement of the population in alternative forms of employment, the pursuit of artisanal initiatives, and the utilization of new service-oriented opportunities. Rural tourism facilitates the remote promotion of local services, the direct sale of national products and souvenirs, and the attraction of both domestic and international tourists.